

การช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยชาวต่างประเทศ ตามกฎหมายไทย : การจัดหาล่ามในชั้นศาล

ดร.สุทธิพล ทวีชัยการ*

บทบัญญัติต่าง ๆ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ให้การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญา เช่น มาตรา ๓๓ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด มาตรา ๒๓๙ วรรคหนึ่ง บัญญัติให้คำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องได้รับการพิจารณาอย่างรวดเร็ว และจะเรียกหลักประกันจนเกินแก่กรณีมิได้ มาตรา ๒๔๑ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า ในคดีอาญาผู้ต้องหาหรือจำเลยย่อมมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม มาตรา ๒๔๒ วรรคหนึ่งบัญญัติให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญามีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐด้วยการจัดหาทนายความให้ตามที่กฎหมายบัญญัติ ฯลฯ

บทบัญญัตินี้ดังกล่าวตามรัฐธรรมนูญ มิได้จำกัดการคุ้มครองเฉพาะผู้ต้องหาและจำเลยที่เป็นคนสัญชาติไทยเท่านั้น ฉะนั้นผู้ต้องหาและจำเลยชาวต่างประเทศที่อยู่ในราชอาณาจักรจึงได้รับการคุ้มครองเช่นเดียวกับคนสัญชาติไทย อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติ เมื่อชาวต่างประเทศตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในประเทศไทย อาจมีความจำเป็นที่รัฐจะต้องเข้าไปช่วยเหลือบางประการในระดับที่เพิ่มขึ้นโดยเฉพาะในกรณีที่ชาวต่างชาตินั้นไม่รู้ไม่เข้าใจภาษาไทย เมื่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติให้การสอบสวน ได้สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาต้องทำเป็นภาษาไทย* การดำเนินการตามขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรมของไทย ซึ่งอาจกระทบกระเทือนถึงสิทธิเสรีภาพของชาวต่างชาติ นั้น ๆ จึงต้องใช้ภาษาไทย ฉะนั้นหากชาวต่างประเทศที่ตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ได้รับความช่วยเหลือในด้านการแปล

* ผู้พิพากษาศาลแพ่งช่วยทำงานในตำแหน่งผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำสำนักประธานศาลฎีกา โฆษกศาลยุติธรรม.

๑. ป.วิ.อ.มาตรา ๓๓ วรรคหนึ่ง.

การช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยชาวต่างประเทศ ตามกฎหมายไทย : การจัดหาล่ามในชั้นศาล

ภาษาไทยเป็นภาษาที่ตนเข้าใจแล้ว ก็จะไม่สามารถรู้และเข้าใจข้อกล่าวหาตลอดจนขั้นตอนของกระบวนการพิจารณาที่กระทบกระเทือนถึงสิทธิเสรีภาพของเขา เป็นผลให้ไม่สามารถต่อสู้คดีได้เต็มที่ ซึ่งย่อมเกิดความไม่เป็นธรรมอย่างยิ่ง”

เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ชาวต่างชาติในกรณีดังกล่าวประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “...ถ้ามีการจำเป็นต้องแปลภาษาไทยเป็นภาษาต่างประเทศ หรือภาษาต่างประเทศเป็นภาษาไทยก็ให้ใช้ล่ามแปล” และเพื่อเป็นการควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของล่าม มาตรา ๑๓ วรรคสอง บัญญัติว่า “เมื่อมีล่ามแปลคำให้การ คำพยาน หรืออื่น ๆ ล่ามต้องแปลให้ถูกต้อง ล่ามต้องสาบานหรือปฏิญาณตนว่าจะทำหน้าที่โดยสุจริตใจจะไม่เพิ่มเติมหรือตัดทอนสิ่งที่แปล” อย่างไรก็ตาม ก่อนปี พ.ศ. ๒๕๓๙ แม้กฎหมายจะบัญญัติให้มีล่ามในกรณีที่มีความจำเป็นต้องแปลภาษาไทย แต่กฎหมายในขณะนั้นก็ได้กำหนดให้ชัดเจนว่าการจัดหาล่ามเป็นหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐหน่วยงานใดและการจัดหาล่ามนั้นผู้ใดจะรับภาระในเรื่องค่าใช้จ่าย ก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ อันเป็นสาเหตุที่ทำให้ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายในเวลาต่อมา”

เพื่อเยียวยาปัญหาข้างต้น และเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่บัญญัติไว้ในข้อบทที่ ๑๔ วรรค ๓ (เอฟ) ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. ๑๙๖๖ (International Covenant on Civil and Political Rights, 1966) ที่ให้สิทธิแก่ผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาได้รับหลักประกันขั้นต่ำในการได้รับความช่วยเหลือจากล่ามโดยไม่คิดมูลค่า หากไม่สามารถเข้าใจหรือพูดภาษาที่ใช้ในศาลได้^๒ ซึ่งประเทศไทยได้ยื่นภาคยานุวัติสารเพื่อเป็นภาคีต่อเลขาธิการสหประชาชาติเมื่อ

๒. ชีววัฒน์ ไตรวารี, สิทธิในการมีล่ามของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญา, วารสารกฎหมาย ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๕๓๙ หน้า ๑๖๙ ; ณรงค์ โจหาญ, หลักประกันสิทธิของประชาชนในคดีอาญาใหม่ : ปัจจุบันและทศวรรษหน้า (๒๕๔๐-๒๕๕๐), บทบันทึกคำ เล่ม ๔๓ ตอน ๒ มิถุนายน ๒๕๔๐ หน้า ๖๗-๖๘.

๓. ชีววัฒน์ ไตรวารี, เพิ่งอ้าง หน้า ๑๗๗-๑๘๐.

๔. Article 14(3) (f) of the International Covenant on Civil and Political Rights, 1966 provides:

“In the determination of any criminal charge against him everyone shall be entitled to following minimum guarantees, in full equality

(f) to have the free assistance of an interpreter if he cannot understand or speak the language used in court;”

อุปาทาน

วันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๓๙ และมีผลตามกฎหมายเมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๔๐^๕ จึงได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา ๑๓ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยเพิ่มวรรคสี่และวรรคห้า ดังนี้

“ในกรณีที่ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย หรือพยาน ไม่สามารถพูดหรือเข้าใจภาษาไทย ได้ และไม่มีล่าม ให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลจัดหาล่ามให้โดยมิชักช้า

ให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลส่งจ่ายค่าป่วยการแก่ล่ามที่จัดหาให้ ตามมาตรานี้ตามระเบียบที่กระทรวงมหาดไทย สำนักงานอัยการสูงสุด หรือกระทรวงยุติธรรม แล้วแต่กรณีกำหนด โดยได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง”^๖

ผลจากการเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๓ ทำให้ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการหรือศาล มีหน้าที่ต้องจัดหาล่ามให้ในกรณีที่ผู้เสียหาย ผู้ต้องหาจำเลยหรือพยาน ไม่สามารถพูดหรือเข้าใจภาษาไทยได้ และไม่มีล่าม โดยต้องรับ ภาระในการส่งจ่ายค่าป่วยการแก่ล่ามที่จัดหาให้ตามระเบียบที่กำหนดโดยได้รับความเห็นชอบ จากกระทรวงการคลัง ซึ่งสามารถจำแนกขั้นตอนที่ต้องใช้ล่ามได้เป็น ๒ ระยะ คือ ขั้นสอบสวน ในอำนาจหน้าที่ของตำรวจหรือเจ้าพนักงานอื่นที่มีอำนาจสอบสวน และพนักงานอัยการ และ ขั้นไต่สวนมูลฟ้องและพิจารณาในอำนาจหน้าที่ของศาล^๗ ทำให้ในปัจจุบัน มีหน่วยงานหลักที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับ การจัดหาล่าม ได้แก่ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานอัยการสูงสุด และ สำนักงานศาลยุติธรรม”

๑. แนวทางปฏิบัติในการจัดหาล่ามโดยหน่วยงานของรัฐ

แนวทางปฏิบัติในการจัดหาล่ามแตกต่างกันไปในแต่ละหน่วยงานเท่าที่ทราบ นอกจาก ระเบียบว่าด้วยการจ่ายค่าป่วยการแก่ล่ามและล่ามภาษามือตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา

๕. กุลพล พลวัน, สิทธิมนุษยชนในสังคมไทย (พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๔๑) หน้า ๘๘.

๖. มาตรา ๑๓ วรรคสี่ และ วรรคห้า เพิ่มเติมโดย มาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา (ฉบับที่ ๑๙) พ.ศ. ๒๕๓๙.

๗. ริ้วพันธ์ ไตรวารี, อ้างแล้ว เจริญรทที่ ๒ หน้า ๑๗๖.

๘. ศาลยุติธรรมแยกเป็นอิสระจากกระทรวงยุติธรรม โดยมีสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นหน่วยงานธุรการของศาลยุติธรรมที่เป็น อิสระ โดยผลของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๒๗๔ สำนักงานศาลยุติธรรม จัดตั้งขึ้น เมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๔๓.

การช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยชาวต่างประเทศ ตามกฎหมายไทย : การจัดหาล่ามในชั้นศาล

ความอาญา มาตรา ๑๓ และมาตรา ๑๓ ทวิ แล้ว ยังไม่มีระเบียบหรือข้อกำหนดวางกฎเกณฑ์เกี่ยวกับคุณสมบัติของล่ามตลอดจนการควบคุมมารยาทหรือวินัยของล่าม การจัดหาล่ามในชั้นสอบสวนในอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจ มักใช้วิธีขอความร่วมมือจากบุคคลภายนอก ซึ่งมีความรู้ความเข้าใจในภาษาต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง โดยบุคคลภายนอกนั้น มักจะได้แก่พนักงานโรงแรมในท้องที่ของสถานีตำรวจนั้น ๆ หรือมักคุเทศก์ ซึ่งบ่อยครั้งจะเกิดปัญหาในกรณีที่บุคคลดังกล่าวมีกิจธุระ หรือในกรณีที่ผู้ต้องหาชาวต่างประเทศพูดภาษาอื่น นอกเหนือจากภาษาอังกฤษที่เป็นภาษาสากล ก็มักประสบปัญหาในการหาคนมาปฏิบัติหน้าที่ล่ามสำหรับในชั้นอัยการ มักจะประสานงานกับพนักงานสอบสวนให้หาล่ามให้^๑ ปัญหาที่ประสบจึงไม่ต่างจากกรณีของเจ้าพนักงานตำรวจ ส่วนในชั้นศาลในทางปฏิบัติสำหรับศาลในกรุงเทพมหานครและศาลในเขตปริณทลที่ร้องขอให้จัดหาล่ามให้ สำนักงานศาลยุติธรรม โดยกองการต่างประเทศจะเป็นผู้ประสานงานติดต่อล่ามอิสระที่อยู่ในบัญชีรายชื่อที่รวบรวมไว้หรือประสานไปยังสถานเอกอัครราชทูตต่าง ๆ ในกรุงเทพฯ เพื่อติดต่อขอล่ามภาษาที่เกี่ยวข้องมาปฏิบัติงาน และจะดำเนินการจัดหาพาหนะหรือเบิกค่าพาหนะให้ล่ามในการไปปฏิบัติงานในศาลนั้น ๆ แต่ในกรณีศาลชั้นต้นที่อยู่ในต่างจังหวัดนอกเขตปริณทล เนื่องจากขาดงบประมาณในการจัดส่งล่ามไป ศาลดังกล่าวจึงมักติดต่อหรือจัดหาล่ามเอง โดยบางศาลใช้เจ้าหน้าที่ศาลที่มีความรู้ภาษาต่างประเทศปฏิบัติหน้าที่ล่าม หลายศาลติดต่อประสานงานกับสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ในท้องที่เพื่อขอความร่วมมือในการส่งผู้ทรงคุณวุฒิมาปฏิบัติหน้าที่ล่ามให้ รวมทั้งมีหลายกรณีที่ติดต่อมายังกองการต่างประเทศให้ช่วยประสานงานกับหน่วยงานหรือสถาบันการศึกษาที่สำนักงานศาลยุติธรรมมีการติดต่อ เพื่อให้ส่งผู้ทรงคุณวุฒิมาปฏิบัติหน้าที่ล่ามให้

๒. การดำเนินงานของสำนักงานศาลยุติธรรมในการจัดหาล่ามในชั้นศาล

ในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการติดต่อสื่อสารกันโดยไร้พรมแดน ส่งผลให้มีชาวต่างประเทศเข้ามาเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดทางอาญาเป็นจำนวนมาก ทั้งผู้ที่ถูกเป็นจำเลยและเป็นผู้เสียหายชาวต่างประเทศที่เป็นจำเลยในคดีอาญามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในแต่ละปี โดยคดีที่

๑. จากการสำรวจข้อมูลในช่วงต้นเดือนมกราคม ๒๕๔๖ ณ สถานีตำรวจนครบาลต่าง ๆ และจากกองการต่างประเทศ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และ โปรดดู ชีววัฒน์ ไกรวาริ, อ้างแล้ว, เชียงรารถที่ ๒ หน้า ๑๗๗.

อุปาทาน

ชาวต่างประเทศเป็นจำเลยมักได้แก่ ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ความผิดเกี่ยวกับการปลอมเอกสาร และความผิดเกี่ยวกับการลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย

ในปัจจุบัน กองการต่างประเทศสำนักงานศาลยุติธรรมมีหน้าที่ดำเนินการจัดหาล่ามให้แก่ผู้ต้องหา คู่ความหรือจำเลยที่เป็นชาวต่างประเทศในคดีอาญา ตามที่ศาลยุติธรรมต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑลขอความอนุเคราะห์ สถิติจำนวนคดีที่กองการต่างประเทศจัดหาล่ามให้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี^{๑๐} โดยในปี ๒๕๔๕ กองการต่างประเทศ ได้จัดหาล่ามให้กับชาวต่างประเทศในคดีอาญาถึง ๕๕๘ ครั้ง ในจำนวนนี้เป็นล่ามภาษาต่าง ๆ กว่า ๕๐ ภาษา ได้แก่ ภาษาอังกฤษ จีน พม่า ญี่ปุ่น เกาหลี ปากีสถาน อินโดนีเซีย เขมร เนปาล เยอรมนี อิหร่าน ฝรั่งเศส อียิปต์ รัสเซีย สเปน ฯลฯ ซึ่งจำนวนดังกล่าวไม่รวมในกรณีที่ศาลในต่างจังหวัดนอกเขตปริมณฑลที่วราษอาณาจักรติดต่อจัดหาล่ามเอง ซึ่งคาดว่าจะมีจำนวนไม่น้อย

ดังที่กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่า ในปัจจุบันยังไม่มีกฎระเบียบกำหนดคุณสมบัติและกฎเกณฑ์ควบคุมจรรยาบรรณและมารยาทของล่าม สำนักงานศาลยุติธรรมโดยกองการต่างประเทศได้พยายามเฝ้าระวังปัญหาในระดับหนึ่งด้วยการจัดโครงการฝึกอบรมล่ามอิสระภาษาอังกฤษขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพของบุคคลที่ทำหน้าที่หรือจะทำหน้าที่ล่ามให้แก่ผู้ต้องหา คู่ความและพยานชาวต่างประเทศในคดีอาญา โดยอบรมความรู้ทางด้านวิทยาการและปลูกฝังให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมรู้จักภาระหน้าที่และความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่เป็นล่ามของศาล ตลอดจนจรรยาบรรณและมารยาทของล่าม นอกจากนี้ การฝึกอบรมยังมีวัตถุประสงค์ เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนบุคลากรที่จะทำหน้าที่ล่ามให้แก่ผู้ต้องหาและจำเลยชาวต่างประเทศ เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีสามารถดำเนินการได้ด้วยความเป็นธรรม รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ โดยปราศจากอุปสรรคในเรื่องภาษาที่แตกต่างกัน วิธีการฝึกอบรมเน้นในด้านทฤษฎี ยกกรณีศึกษาและการฝึกปฏิบัติ รวมทั้งจัดทดสอบและประเมินผลผู้เข้ารับการฝึกอบรม ระยะเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรมทั้งสิ้น ๓๖ ชั่วโมง และจำกัดจำนวนผู้เข้ารับการฝึกอบรม รุ่นละประมาณ ๖๐-๗๐ คน โดยได้ดำเนินการฝึกอบรมไปแล้ว ๓ รุ่น และมีโครงการจะจัดการฝึกอบรมเพิ่มขึ้นทั้งในกรุงเทพมหานคร และในส่วนภูมิภาค

๑๐. ข้อมูลจากกองการต่างประเทศ สำนักงานศาลยุติธรรมระบุว่า ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๕-๒๕๔๕ กองการต่างประเทศจัดหาล่ามให้จำเลยชาวต่างประเทศในคดีอาญาเป็นจำนวน ๑๓๕, ๓๖๔, ๓๖๗, ๔๑๕, ๔๓๔, ๔๗๓ และ ๕๕๘ ครั้งตามลำดับ.

การช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยชาวต่างประเทศ ตามกฎหมายไทย : การจัดหาล่ามในชั้นศาล

ผู้ผ่านการประเมินผลจะได้รับการขึ้นบัญชีล่ามอิสระไว้ สำหรับในกรณีที่ศาลหรือหน่วยงานอื่นติดต่อประสานงานให้จัดหาล่ามให้ สำนักงานศาลยุติธรรมก็จะติดต่อหาล่ามให้โดยพิจารณาจากบัญชีล่ามอิสระนี้ ล่ามที่สำนักงานศาลยุติธรรมจัดหาให้จะได้รับการประเมินผลโดยผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนในคดีที่ล่ามปฏิบัติหน้าที่ซึ่งกองการต่างประเทศสำนักงานศาลยุติธรรมจะใช้ข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลในการพิจารณาเลือกล่ามไปปฏิบัติหน้าที่ในคราวต่อ ๆ ไป

นอกจากนี้ เมื่อเร็ว ๆ นี้ กองการต่างประเทศ สำนักงานศาลยุติธรรมได้รวบรวมรายชื่อและที่อยู่ของล่ามภาษาต่าง ๆ ที่ศาลยุติธรรมทั่วราชอาณาจักรใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการพิจารณาคดีของศาล และจัดทำเป็นหมวดหมู่แยกตามกลุ่มศาลในกรุงเทพมหานคร ตลอดจนในภูมิภาคทั้ง ๔ ภาค และแยกตามภาษาที่ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ ข้อมูลดังกล่าวสำนักงานศาลยุติธรรมได้เผยแพร่ไปยังศาลยุติธรรมต่าง ๆ ตลอดจนสำนักงานศาลยุติธรรมประจำภาคต่าง ๆ รวมทั้งได้นำลงในเว็บไซต์ของสำนักงานศาลยุติธรรมด้วย เพื่อให้หน่วยงานทั้งภายในและภายนอกศาลยุติธรรมจะได้ใช้ประโยชน์ในการติดต่อ ทั้งนี้ สำนักงานศาลยุติธรรมจะได้ปรับปรุงข้อมูลดังกล่าวเป็นระยะ ๆ เพื่อให้มีความทันสมัย

๓. ปัญหาเกี่ยวกับล่ามในชั้นศาล

จากการที่กองการต่างประเทศ สำนักงานศาลยุติธรรม ส่งแบบสอบถามไปยังศาลชั้นต้นทั่วราชอาณาจักร เพื่อสำรวจข้อมูลและความคิดเห็นเกี่ยวกับล่ามภาษาต่างประเทศที่ปฏิบัติหน้าที่ศาล^{๑๑} รวมทั้งจากการสอบถามจากล่ามอิสระเอง สามารถสรุปปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับล่ามในชั้นศาลได้ทั้งสิ้น ๖ กลุ่ม ดังนี้

๓.๑ ความยากลำบากในการติดต่อล่ามมาปฏิบัติหน้าที่ก่อให้เกิดความล่าช้า

เกิดจากหลายสาเหตุ กรณีแรกเป็นกรณีของศาลที่อยู่ในจังหวัดหรืออำเภอที่ห่างไกลขาดบุคลากรที่รู้ภาษาต่างประเทศในพื้นที่นั้น ๆ หรือกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยชาวต่างประเทศพูดภาษาอื่นที่ไม่ใช่ภาษาสากล ก็มักเกิดความยุ่งยากในการติดต่อล่ามมาปฏิบัติหน้าที่เช่นกัน รวมทั้งบางครั้งก็ล่ามอิสระซึ่งศาลเคยใช้ปฏิบัติหน้าที่มีจำนวนจำกัดและติดภารกิจงานประจำ ทำให้ไม่สามารถมาปฏิบัติหน้าที่ในวันนัดพิจารณาได้ ศาลอาจต้องเลื่อนนัดพิจารณาออกไป ทำให้เกิดความล่าช้า

๑๑. หนังสือสำนักงานศาลยุติธรรมที่ ศย ๐๐๗/ว๑๖๐ ลงวันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๕๕.

๓.๒ การไม่สามารถติดต่อล่ามได้ทันในคดีที่ต้องดำเนินการโดยเร็ว

ได้แก่ คดีในศาลแขวงที่มีการฟ้องด้วยวาจา หรือในกรณีที่ศาลต้องดำเนินการพิจารณาโดยเร่งด่วน ทำให้ไม่สามารถติดต่อล่ามได้ทัน เกิดความล่าช้าในการพิจารณาคดี

๓.๓ ปัญหาเกี่ยวกับคุณสมบัติของล่าม

มีผู้พิพากษาหลายท่านให้ข้อสังเกตว่า ล่ามอิสระที่ปฏิบัติงานในศาลบางคนขาดความรู้ความเข้าใจกฎหมายและกระบวนการพิจารณาคดี ตลอดจนมีความรู้ด้านภาษาที่แปลไม่แตกฉาน ทำให้แปลข้อความไม่ตรงตามที่ต้องการ จำเลยหรือพยานเบิกความ ซึ่งจากการที่กฎหมายกำหนดให้ใช้ล่ามแปลนี้แม้ศาลมีความรู้ สามารถสื่อสารภาษาที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยเข้าใจได้ก็ไม่มีอำนาจหน้าที่ที่จะพูดเป็นภาษาที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นเข้าใจได้^{๑๒} ซึ่งหากล่ามไม่สามารถทำหน้าที่แปลข้อความได้ถูกต้องแท้จริงแล้ว ก็จะกระทบถึงประสิทธิภาพในการค้นหาความจริงของคดีอาญา^{๑๓}

๓.๔ การปฏิบัติหน้าที่ของล่ามไม่เหมาะสม

แม้จะมีล่ามอิสระหลายคนปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม แต่ก็มีเสียงสะท้อนจากศาลต่าง ๆ ว่า ล่ามบางคนปฏิบัติหน้าที่ไม่เหมาะสม โดยขาดความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ เช่นเพิ่มเติมถ้อยคำที่แปลนอกเหนือจากที่พยานเบิกความ หรือแปลข้อความเข้าใจคลาดเคลื่อนฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด บางกรณีล่ามประพฤติตัวไม่เรียบร้อย เช่น เดินไปเดินมารอบห้องพิจารณาได้แย่งดุลพินิจของศาลในการกำหนดค่าป่วยการล่าม เป็นต้น

๓.๕ ค่าป่วยการของล่ามไม่เหมาะสม

ก่อนที่จะมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กฎหมายไม่ได้บังคับให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลสั่งจ่ายค่าป่วยการแก่ล่ามที่จัดหาให้ในทางปฏิบัติ การจัดหาล่ามในคดีอาญาใช้วิธีขอความร่วมมือและบ่อยครั้งที่ล่ามไม่ได้รับค่าป่วยการ^{๑๔} เมื่อมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายซึ่งมีการกำหนดให้ต้องจ่ายค่าป่วยการแก่ล่ามตามระเบียบที่กำหนด ปัญหาจึงมีได้อยู่ที่ว่าล่ามได้รับค่าป่วยการหรือไม่ แต่อยู่ที่อัตราค่าป่วยการของล่ามเหมาะสมหรือไม่ ในปัจจุบันศาลยุติธรรมอาศัยระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการ

๑๒. ธีรวัฒน์ ไตรวารี, อ้างแล้ว, เล่ม ๒ หน้า ๑๗๕.

๑๓. ณรงค์ ใจหาญ, อ้างแล้ว หน้า ๖๔.

๑๔. ธีรวัฒน์ ไตรวารี, อ้างแล้ว, เล่ม ๒ หน้า ๑๗๗-๑๗๘.

การช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยชาวต่างประเทศ ตามกฎหมายไทย : การจัดหาลำโพงในชั้นศาล

จ่ายค่าป่วยการแก่ล่ามและล่ามภาษามือที่ศาลจัดหาให้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๓ และมาตรา ๑๓ ทวิ พ.ศ. ๒๕๓๙ ในการจ่ายค่าตอบแทนแก่ล่าม ซึ่งตามข้อ ๔ แห่งระเบียบดังกล่าว ให้ศาลจ่ายค่าป่วยการ โดยคิดเป็นรายชั่วโมงในอัตราตามที่ศาลเห็นสมควรกำหนด แต่ต้องไม่ต่ำกว่าชั่วโมงละ ๓๐๐ บาท และไม่เกินชั่วโมงละ ๕๐๐ บาท แต่ค่าป่วยการที่ศาลสั่งจ่ายแก่ล่ามหรือล่ามภาษามือสำหรับการปฏิบัติหน้าที่ในครั้งหนึ่งต้องมีจำนวนไม่น้อยกว่า ๓๐๐ บาท สำหรับการใช้ดุลพินิจในการกำหนดค่าป่วยการภายในกรอบอัตราดังกล่าวนั้น ข้อ ๕ แห่งระเบียบฯ กำหนดให้ศาลพิจารณาถึงความยากง่ายในการแปลหรือสื่อความหมาย คุณวุฒิและความเชี่ยวชาญในการใช้ภาษาของล่ามหรือล่ามภาษามือ ตลอดจนพฤติการณ์อื่นใดที่ศาลเห็นสมควรนำมาประกอบการพิจารณา

ปัญหาที่พบบ่อยเกี่ยวกับการจ่ายค่าป่วยการของล่ามอิสระที่ได้รับเสียงสะท้อนจากล่าม คือ อัตราค่าป่วยการต่ำกว่าภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบัน ดุลพินิจของศาลในการกำหนดค่าป่วยการล่ามไม่อยู่ในมาตรฐานเดียวกัน การดำเนินการจ่ายเงินค่าป่วยการล่ามของศาลหลังจากล่ามเสร็จสิ้นการปฏิบัติหน้าที่มีความล่าช้า ทำให้ล่ามซึ่งมีภารกิจอื่นต้องรอเป็นเวลานานเกิดความไม่สะดวก และประการที่สำคัญคือ ตามระเบียบฯ ข้อ ๓ กำหนดให้ศาลสั่งจ่ายค่าป่วยการแก่ล่ามและล่ามภาษามือที่ศาลจัดหาให้ เมื่อล่ามหรือล่ามภาษามือนั้นได้ปฏิบัติหน้าที่เสร็จสิ้นแล้ว ซึ่งศาลส่วนใหญ่ตีความระเบียบดังกล่าวด้วยความเคร่งครัด กล่าวคือ เมื่อล่ามเดินทางมาพร้อมปฏิบัติหน้าที่ที่ศาลแล้ว แต่มีการเลื่อนการพิจารณาคดีด้วยเหตุผลใด ๆ ศาลจะไม่สั่งจ่ายค่าป่วยการแก่ล่าม แม้ว่าเหตุที่เลื่อนคดีจะมีได้เกิดจากความผิดของล่ามก็ตาม แนวทางปฏิบัติดังกล่าวทำให้ล่ามได้รับผลกระทบอย่างมาก เพราะได้จัดเวลา เตรียมตัวและเสียเวลาในการเดินทางมาที่ศาลพร้อมที่จะปฏิบัติหน้าที่ แต่กลับไม่ได้รับค่าป่วยการ

ผู้เขียนเห็นด้วยเป็นอย่างยิ่งว่าค่าป่วยการล่ามมีผลกระทบกับคุณภาพของล่าม เพราะถ้าค่าตอบแทนที่ให้มียออัตราต่ำมาก รัฐอาจไม่สามารถจัดหาล่ามที่มีคุณภาพมาได้ ซึ่งจะทำให้การค้นหาความจริงและการให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายอาจไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เพราะการสื่อความหมายที่แปลความอาจไม่ตรงกับความจริงหรือความหมายแท้จริงได้^{๑๔}

๑๔. ณรงค์ โจหาญ, เพิ่งอ้าง, หน้า ๖๔-๕.

อุปาทาน

๓.๖ ข้อมูลเกี่ยวกับล้ามนี่ไม่เพียงพอหรือไม่เป็นปัจจุบัน

ศาลหลายศาลโดยเฉพาะศาลในต่างจังหวัดแจ้งปัญหาอันเกิดจากการขาดข้อมูลเกี่ยวกับล้ามนี่ทำให้เมื่อมีความจำเป็นต้องใช้ล้ามนี่ ต้องเสียเวลาในการเสาะหาล้ามนี่ไปปฏิบัติหน้าที่ อีกทั้งข้อมูลเกี่ยวกับล้ามนี่ที่มีอยู่ไม่ทันสมัย เพราะล้ามนี่อาจย้ายที่อยู่หรือถึงแก่กรรม แต่ไม่มีการปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน

๔. แนวทางการแก้ไขปัญหานี้

เนื่องจากมีหน่วยงานของรัฐหลายหน่วยงานเข้ามาเกี่ยวข้องในการจัดหาล้ามนี่ให้ผู้ต้องหา และจำเลย แนวทางการแก้ไขปัญหานี่ที่จะสัมฤทธิ์ผลได้อย่างมีประสิทธิภาพก็ต้องมาจากความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อทำให้การจัดหาล้ามนี่เป็นไปอย่างมีระบบและมีมาตรฐานเดียวกัน ในขั้นนี้ ผู้เขียนจะขอกล่าวถึงแนวทางการแก้ไขปัญหานี่ของการจัดหาล้ามนี่ในชั้นศาลที่สำนักงานศาลยุติธรรมได้เริ่มดำเนินการไปบ้างแล้ว บางข้อเป็นความคิดเห็นส่วนตัวของผู้เขียน และบางข้อรวบรวมมาจากข้อเสนอแนะจากศาลยุติธรรมต่าง ๆ ที่ตอบแบบสอบถามที่กองการต่างประเทศดำเนินการสำรวจ ซึ่งหากแนวทางที่เริ่มดำเนินการแล้วได้ผลก็ดียิ่งอาจนำมาขยายผลหรือใช้เป็นแนวทางในการเยียวยาปัญหานี่ของการจัดหาล้ามนี่ของหน่วยงานอื่น ๆ ได้ โดยสามารถสรุปแนวทางการแก้ไขปัญหานี่ได้ดังนี้

๔.๑ กำหนดตำแหน่งล้ามนี่ประจำศาลเป็นลูกจ้างชั่วคราวหรือข้าราชการศาลยุติธรรมสำหรับศาลยุติธรรมที่มีความจำเป็นต้องใช้ล้ามนี่เป็นประจำ เพื่อเยียวยาปัญหาความยากลำบากในการติดต่อล้ามนี่มาปฏิบัติหน้าที่ และปัญหานี่ของศาลที่มีกระบวนการพิจารณาซึ่งต้องดำเนินการโดยเร่งด่วนและมีความจำเป็นต้องใช้ล้ามนี่ อย่างไรก็ตาม แนวทางในการแก้ไขปัญหานี่นี้อาจจะสามารถเยียวยาปัญหานี่หลัก ๆ ได้เพียงระดับหนึ่ง แต่ไม่สามารถแก้ไขปัญหานี่ปลีกย่อยได้ ยกตัวอย่างเช่น มีการกำหนดล้ามนี่ประจำศาลยุติธรรมแห่งหนึ่งจำนวนหนึ่งอัตรา และมีการจ้างผู้ที่มีความเชี่ยวชาญทางภาษาอังกฤษและภาษาจีน ซึ่งเป็นภาษาที่มีการใช้มากในศาลนั้น ๆ ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นชาวต่างประเทศ หากต่อมามีคดีที่จำเลยเป็นชาวญี่ปุ่นและพูดเข้าใจได้เฉพาะภาษาญี่ปุ่น ก็จะไม่สามารถใช้ล้ามนี่ประจำศาลผู้นั้นปฏิบัติหน้าที่ในกรณีนี้ได้ นอกจากนี้เงินเดือนข้าราชการมีอัตราไม่สูง จึงอาจไม่สามารถดึงดูดบุคคลที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาทำงานประจำ ดังนั้นแม้จะมีการกำหนดตำแหน่งล้ามนี่ประจำศาลแล้ว ก็ควรเปิด

การช่วยเหลือผู้ต้องหาและจำเลยชาวต่างประเทศ ตามกฎหมายไทย : การจัดหาล่ามในชั้นศาล

ขอให้สามารถใช้ล่ามอิสระมาปฏิบัติหน้าที่ได้ โดยพิจารณาปรับปรุงในส่วนอัตราค่าป่วยการซึ่งจะกล่าวต่อไป

๔.๒ ควรพิจารณายกร่างระเบียบเกี่ยวกับการจัดหาล่าม โดยกำหนดคุณสมบัติของล่ามศาลให้ชัดเจน โดยเฉพาะในเรื่องคุณสมบัติและประสบการณ์ของผู้ที่จะมาปฏิบัติหน้าที่ล่ามในศาลรวมทั้งกำหนดระเบียบหรือแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับมารยาทหรือการประพฤติตัวของล่ามในระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ในศาลให้ถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เพื่อเยียวยาปัญหาที่เกิดจากคุณสมบัติของล่ามไม่เหมาะสม และปัญหาที่เกิดจากการที่ล่ามปฏิบัติหน้าที่ไม่เหมาะสม ระเบียบดังกล่าวควรกำหนดบท Sanction และหน่วยงานที่รับผิดชอบในการตรวจสอบและควบคุมดูแลการทำงานของล่ามอิสระด้วย

๔.๓ ควรปรับปรุงอัตราค่าป่วยการล่ามให้เพิ่มขึ้นสอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบัน โดยแก้ไขปรับปรุงระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการจ่ายค่าป่วยการแก่ล่าม และล่ามภาษามือที่ศาลจัดหาให้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๓ และมาตรา ๑๓ ทวิ พ.ศ. ๒๕๓๙^{๑๖} ทั้งควรวางหลักเกณฑ์แก่ศาลในการจ่ายค่าป่วยการแก่ล่ามให้ชัดเจนและเป็นมาตรฐานเดียวกันทั้งในเรื่องการกำหนดอัตราค่าป่วยการ และความยืดหยุ่นในการสั่งจ่ายค่าป่วยการในกรณีที่ล่ามมาศาลแล้วมีการเลื่อนคดี โดยมีได้เกิดจากความผิดของล่าม เพื่อให้ล่ามได้รับค่าป่วยการในกรณีนี้ด้วย นอกจากนี้ ควรปรับปรุงขั้นตอนการเบิกจ่ายค่าป่วยการของล่ามหลังจากเสร็จสิ้นการปฏิบัติหน้าที่ล่ามศาลแล้ว เพื่อให้เกิดความรวดเร็วขึ้น

๔.๔ ปัจจุบันสำนักงานศาลยุติธรรมโดยกองการต่างประเทศได้จัดทำข้อมูลเกี่ยวกับรายชื่อ ที่อยู่ และภาษาที่เชี่ยวชาญ ของล่ามภาษาต่าง ๆ ที่ศาลยุติธรรมทั่วราชอาณาจักรใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการพิจารณาคดีของศาลเพื่อแจกจ่ายไปยังศาลต่าง ๆ ทั่วประเทศ ซึ่งจะช่วยเยียวยาปัญหาการขาดข้อมูลเกี่ยวกับล่ามในระดับหนึ่ง แต่ยังคงมีความจำเป็นต้องเพิ่มรายละเอียดของข้อมูลเกี่ยวกับล่าม อาทิเช่น คุณวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ ฯลฯ เพื่อ

๑๖. ขณะนี้มีการเสนอร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยจะมีการปรับปรุงเนื้อความในมาตรา ๑๓ ด้วย ซึ่งในวรรคท้ายของร่างมาตรา ๑๓ ที่มีการเสนอแก้ไขเพิ่มเติมจะมีการเปลี่ยนหน่วยงานที่ออกระเบียบว่าด้วยการจ่ายค่าป่วยการแก่ล่าม เพื่อให้สอดคล้องกับหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับเรื่องนี้ในปัจจุบัน โดยในส่วนของศาลยุติธรรม หน่วยงานที่รับผิดชอบจะเปลี่ยนจากกระทรวงยุติธรรมเป็นสำนักงานศาลยุติธรรม อย่างไรก็ตาม เนื้อความในคำระเบียบเดิมยังไม่ได้รับการแก้ไขปรับปรุง.

อุปาทาน

ประกอบการตัดสินใจในการเชิญให้ล่ำมั้น ๆ มาปฏิบัติหน้าที่ รวมทั้งจะต้องเพิ่มข้อมูลเกี่ยวกับผู้ที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านภาษาคนอื่น ๆ ที่มีความสนใจจะมาปฏิบัติหน้าที่ล่ำมศาล ตลอดจนจำเป็นต้องปรับปรุงข้อมูลดังกล่าวเป็นระยะ ๆ ให้มีความทันสมัย และเผยแพร่ไปยังหน่วยงานอื่น ๆ ด้วย นอกจากนี้ การแก้ไขปัญหายุทธวิธีในระยะยาวควรกำหนดให้มีการขึ้นทะเบียนล่ำมของศาล ในทำนองเดียวกับผู้เชี่ยวชาญเพื่อควบคุมคุณสมบัติ มาตรฐานและมารยาทในการปฏิบัติหน้าที่ของล่ำม^{๑๗}

๔.๕ สำนักงานศาลยุติธรรมควรจะสนับสนุนให้มีการฝึกอบรมล่ำมอิสระเพิ่มขึ้น โดยจัดการฝึกอบรมทั้งในกรุงเทพฯ และภูมิภาค ซึ่งในการฝึกอบรมล่ำมของสำนักงานศาลยุติธรรมจะเน้นการปฏิบัติการของล่ำมในกระบวนการพิจารณาคดีของศาล อย่างไรก็ตาม ดังได้กล่าวมาแล้วว่ากฎหมายกำหนดให้ต้องใช้ล่ำมในขั้นตอนต่าง ๆ ของการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ฉะนั้นหน่วยงานอื่น ๆ ก็อาจพิจารณาจัดการฝึกอบรมล่ำมอิสระ โดยเน้นในส่วนขั้นตอนที่หน่วยงานนั้น ๆ เกี่ยวข้อง และในอนาคตหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะมีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิดระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมมือกันปรับปรุงคุณภาพ และมาตรฐานของล่ำมที่ใช้ในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งอาจรวมถึงการจัดหลักสูตรฝึกอบรมล่ำมอิสระดังกล่าวร่วมกันเพิ่มเติมจากหลักสูตรฝึกอบรมที่หน่วยงานต่าง ๆ จัดขึ้นแล้ว

๑๗. ในชั้นที่มีการแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา ๑๓ เป็นครั้งแรก ซึ่งมีผลให้มีการเพิ่มวรรคสี่ และวรรคห้า นั้น ได้มีข้อเสนอให้กำหนดว่า “ล่ำมที่ศาลจัดหาให้ ต้องเป็นล่ำมที่มีคุณสมบัติและขึ้นทะเบียนไว้แล้ว ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง” แต่ข้อเสนอดังกล่าวตกไป โปรดดู ธีรวัฒน์ ไกรวารี, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ ๒ หน้า ๑๗๔-๘๑.